

Belföldi lapszemle.

Az ősz, a természet haldoklása, a pädagogusok számára az új élet kezdete. Ekkor nyílnak meg az iskola kapui s meglevevénedik az iskola környéke. Az iskolai munka föléledése mintha fölélesztené az irodalmi tevékenységet is. Ilyenkor nemcsak a pädagogiai lapok, hanem más irányú folyóiratok és újságok is foglal koznak pädagogiai kérdésekkel. Ez a körülmény szintén az irodalom felé tereli pädagogusaink figyelmét. A tanév kezdetén ugyan még gyengébb a termés, de később mind gazdagabban hajt ki az értékes kalász.

Áttekintve a pädagogiai lapok nagy tömegét, azt látjuk, hogy ilyenkor állnak be változások. Régi lapok megszűnnek, újak keletkeznek, szerkesztők változnak. E változások közül kiemeljük a következőket: Megszűnt a *Magyar Tanügy*, melyet Lázár Béla szerkesztett, s a *Polgári Iskola*, melynek Donszky Lukács volt a szerkesztője. Megindult azonban ismét vidéken egy új lap. Címe: *Állami Népoktatás*, szerkesztik Blaszik Mihály és Sághy Mihály. Véleményünk szerint, mint sok más ilyen kis vidéki lap, ez is teljesen fölösleges. A jó cikkek elhelyezhetők a már meglevő pädagogiai lapokban, a többinek pedig kár megjelennie.

Szerkesztőváltozás állott be az állam által kiadott *Néptanítók Lapjánál*, amennyiben Ujvári Béla helyét *Benedek Elek* foglalta el. Így ez a sokat küzködő lap jó kezekbe került, mert Benedek Elek az az író, aki hivatva van erre az állásra. Szerencsés megoldásnak tartjuk ezt a választást, s hisszük, hogy az új szerkesztőnek sikerülni fog a *Néptanítók Lapját* a tanítók kedves olvasmányává tenni.

Szerkesztőt cserélt az ősszel a *Polgári Iskolai Közlöny* is. Ennek szerkesztését Donszky Lukács vette át. Ez a szerkesztőváltozás összefügg a polgári iskolai orsz. tanáregyesületben végbement változással, melynek régi elnöksége visszavonult, s átengedte a tért a Donszky Lukács vezérlete alatt működő ellenzéknek. Új szerkesztőt kapott a 42. évfolyamát élő *Népnevelők Lapja*, *Havas István* személyében. A *Népnevelők Lapja* a magyar tanítók otthonának hivatalos közlönye, *Havas István* pedig a fiatalabb tanítói gárda egyik tehetséges tagja, már is jónevű író. Reméljük, hogy neki sikerülni fog a lapot magasabb színvonalra emelni.

Áttekintve a lapok tartalmát, csak a nevezetesebb cikkeket emeljük ki.

A *Budapesti Szemle* augusztusi számában közli *Kármán Mór*nak a *Magyar Pädagogiai Társaságban* tartott előadását: *A magyar egyetemek kérdéséről*. Az illusztris szerző e tanulmányát bizo-

nyára azért közölte ebben a folyóiratban, hogy azt ne csak pædagogusok olvassák, hanem más körök is figyelemre méltassák.

A *Népmívelés* 6. számában *Weszely Ödön* közöl nagyobb tanulmányt «A kultura és paedagogia» címen. Meghatározza a kultura fogalmát s e fogalom szerepét a pædagiában. *Ujjfalusi Ödön* az amerikai népkönyvtárakat ismerteti, *Gonda Irén* az angol nevelésről szól. *Wittinger Gyula* ismerteti azokat az intézkedéseket, melyeket különböző államok a gyermekek étkeztetése érdekében tettek. Igen érdekes egy angol írónő, *Perkins Gilman Sarolta* «*Gyermek-kultura*» című könyvének ismertetése. A 7—8. számból ki kell emelnünk *Wlassics Gyula* cikkét a *Köznevelődés decentralizációjáról*. *Nagy Sándor* «*Mese az egész élet szigetéről*» címen ír szellemes szatirát a mai kulturális viszonyainkra. *Nádai Pál*, Ruskint mint népnevelőt ismerteti. *Weszely Ödön* «*A nevelés fogalma és célja*» című értekezésében bírálat alá veszi a nevelés eddigi definícióit s más definíciót adva, egyúttal kitágítja a nevelés fogalmát s kiterjeszti céljait. *Mihály József* a testi fenyíték ellen hoz fel számos argumentumot. A 9—10. szám egyik fele a pécsi kongresszusnak van szentelve. A *Népmívelés* közzölni fogja szó szerint a pécsi kongresszus összes előadásait. Ebben a füzetben *Beöthy Zsolt*, *Márki Hugó*, *Hegedüs István*, *Gaal Jenő*, *Ferenczi Zoltán*, *Móczár József*, *Szabó Ervin* és *Tóth Rezső* előadásai vannak közölve. Ezekon kívül a *Népmívelés* rendes rovatai is gazdag anyagot nyújtanak. *Báthory Nándorné*, a gyermek esztétikai neveléséről ír. *Tass József*, a charlottenburgi erdei iskolát ismerteti s négy képmellékleten is bemutatja. *Sándor Tamás* a gyermekek öngyilkosságáról ír. Ezekon kívül még tíz nagyobb cikk van a füzetben.

Az *Uránia* szeptemberi száma nagyobb pædagogiai cikkel kezdődik. Szorgalmas munkatársunk dr. *Endrei Gerzson* «*Paedagogiai reformerek*» címen ismerteti a pædagogiai irodalom újabb jelenségeit. Az *Uránia* októberi számában *Körösi Henrik* «*Gyermekvédelem*» című cikke pædagogiai vonatkozású.

Az *Athenaeum* 3. és 4. számában dr. *Székelgy György*, folytatja és befejezi *Natorp Pál* pædagogiai rendszere című tanulmányát.

Az *Irodalomtörténeti Közlemények* (szerkeszti *Szilády Aron*) 1., 2. és 3. füzetében *Horváth Cyrill* «*Adalékok ifj. Csécsi János életéhez*» című nagyobb tanulmánya nemcsak irodalomtörténeti, hanem egyúttal pædagogiai érdekű is. Ifj. Csécsi János a sárospataki kollégium tanára volt s Horváth Cyrill élénk és jellemző képet fest e kollégium egész belső életéről.

Az *Orsz. Középiszkolai Tanárjegyesületi Közlöny* októberi száma vaskos füzetté bővült, minthogy közli a júliusban tartott közgyűlés előadásait. Ez előadások közül különösen ki kell emelnünk

Riedl Frigyesét, Hazai és külföldi középiskolai bajok címen. A hazai középiskolák bajai: a túlterhelés, a tantervbe vetett hit, a diploma kultusza. De legnagyobb baj, hogy a magyar középiskolának nincs önálló művelődési eszménye. «Voltakép nemzeti középiskolai oktatásunk csak az lehetne, — mondja Riedl, — melynek különös nemzeti kultur-eszménye van, mely alkalmazkodik a magyar nemzet fősajátságaihoz, erényeihez és hibáihoz, úgy mint ezt a nagy nyugati államokban látjuk.» Riedl azt kívánja, hogy középiskoláink jobban alkalmazkodjanak a magyar fiú sajátosságaihoz. Végül azt az eszmét veti föl: «nem lehetne-e nekünk tanároknak e részben céltudatosan és rendszeresen megfigyeléseket gyűjtenünk? A tanárok maguk a leg-hivatottabbak és tán szabad kifejeznem azt a reményt, hogy a tanári körök foglalkoznak majd e kérdéssel; várható-e eredmény ilyen lélektani megfigyelések alapján? Bármilyen tökéletes is a maga nemében a német típus, kétségtelen, hogy nekünk nem szabad azt mindenben utánoznunk: csak a magyar tulajdonságoknak, a magyar hajlamoknak szemmel tartásával teremthetjük meg majd azt, ami közös nagy célunk: a valódi magyar középiskolát!»

Pruzsinszky János, a reáliskola egyenjogosítása mellett kardoskodik igen alaposan. *Csengeri János* «*A művészet a középiskolában*» című tanulmánya főképp az ó-kori művészetnek az iskolába való bevitelét hangsúlyozza. *Vida Sándor* «*Középiskola és szociológia*» címen alapos tanulmányt ír. Szerinte a szociális elemi ismeretek belevonandók a középiskola tanítási körébe. E kétféle: nemzetgazdasági és szociális oktatás egyelőre olyanformán volna keresztülvihető, mint a művészeti; t. i. az egyes tantárgyaknak erre alkalmat adó kérdései volnának felhasználandók a jelzett irányú fejtegetésekre.

A szociális oktatáshoz azonban természetesen szociális nevelésnek is kell járulni, melynek feladata a munka szeretetének és tisztelőtének s a munkabírásnak ifjúságunkban való erőteljes fejlesztése, a békés társadalmi együttélést szolgáló érzelmek s erények ápolása s ezek ellentéteinek irtása.

Mindez azonban csak előkészület volna a jövő középiskolájának szociológiai oktatásához, mely lényegben ugyan nem különböznék az előbbbitől, de igenis abban, hogy az egész középiskolai tanfolyamon keresztül elszórtan nyújtott ismeretek közlése a tanítás legfelsőbb fokán kiegészítették a nemzetgazdaságtan, szociológia és szociális etika alapelemeinek rendszeres, összefoglaló előadásaival s hozzácsatoltatnék ezekhez két szociológiai szempontból rendkívül fontosnak látszó modern nyelvnek: az angol- és franciának gyakorlati, beszélésre és írásra képesítő tanítása.

Sokan a szociológiai oktatást már eleve hazafiatlannak tartják.

Ez elfogultság. A legjelesebb szociálisták közül számosan a legszorosabb kapcsolatot kívánják szociális és nemzeti eszme és érdek között. De eltekintve tanoktól és elméletektől, ha az oktatás hazai talajból nő ki, hazai szükségleteink kielégítésére, a magyar munkáosztálynak s általa hazánknak és nemzetünknek anyagi és szellemi megerősítésére irányul, úgy bátran tekinthetünk az eredmény elé s nyugodtan várhatjuk ez irányú munkásságunknak bárholnan jövő bírálatát.

A közlöny többi számai az egyesületi élet föllendüléséről tanuskodnak. Az erre vonatkozó cikkeken kívül figyelemre méltó a Dentféle kis latin nyelvkönyv* magyar fordításának bírálata dr. Székely Istvántól. Érdekes továbbá Waldapfel János cikke «A gondolkodás szabadsága és a tanári hivatás». E cikkben Kunfi Zsigmond esetéből kifolyólag azt fejtegeti a szerző, hogy «különbséget kell tenni a gondolatszabadságnak nyilvános- és magánhasználata között». Szerinte «az iskolában fennáll a tanárra nézve a tantervben is kifejezett történelmi értékelés tradálásának kötelessége», «az iskolán kívül azonban, a nyilvánosság előtt, fenn kell hogy álljon a tanárra nézve a teljes gondolatszabadságnak, azaz a legteljesebb szólás- és írásszabadságnak a joga». E tételekhez mindenesetre sok szó fér. Nagyon bajos az egyéniséget így ketté osztani. De meg micsoda erkölcsi jellem is volna az, amelyik mást hirdet az iskolában, — ahol köti a tanterv, — s ismét mást a nyilvánosság előtt, ahol teljes gondolatszabadsága van?

A *Magyar Tanítóképző* szeptemberi számában Palágyi Lajos befejezi a költészettan tanítására vonatkozó elmélkedését. Igen helyesen hangsúlyozza, hogy a költészettan tanítását olvasmányokra kell alapítani, az olvasott remekműveket kell a tanulókkal közösen megbeszélni, s e megbeszélések alkalmával megértetni a költészettani és esztétikai igazságokat, s éreztetni a költői hatást. Palágyi csak abban téved, hogy mindezt új dolognak tekinti, s azt véli, hogy ő az első, aki ezekre az igazságokra rájött. A cikk mindenesetre azt mutatja, hogy P. gondolkodó és művelt tanár, ki szintén megtalálja azt, amit más művelt és képzett pädagogusok megállapítottak. A szeptemberi és októberi számban Radnai Oszkár «Az akarat nevelése» címen ír cikket, mely voltaképen Payot könyvének ismertetése. Azonban igen különös. Az ismertető először is nem nyújt világos képet arról, mi van a Payot könyvében. Azután próbálja megdönteni Payot elméletét egy-egy mondattal, melyről nem is tudjuk, mire vonatkozik. Az egész cikk voltaképen Payot kisebbitése. Nos, de ezt Payot elbírja. A legkülönösebb azonban az egész dologban az, hogy sehol a cikk folyamán nincsen megemlítve, hogy Payot könyve magyarul is

* Ismertetését l. Magyar Pädagogia XVI. évf. 299. l.

megjelent, s hogy azt a M. Tud. Akadémia adta ki. A M. T. többi könyvismertetése közül ki kell emelnünk a szeptemberi számból *Bánóczi József* cikkét *Kármán Mór* Madách-tanulmányáról.

A *Nemzeti Nőnevelés* szeptemberi számában Zsigmondovics Irén a cselédkérdésről, özv. Végecs Sándorné a felsőbb fokú gazdasági leányiskoláról ír cikket. Folytatva van a Deiphobe álnévű német szerzőnek. «Szülőkhöz szóló levelek» c. értekezése. E mellett a folyóirat rendes rovatai is gazdagok. Újabban «Külföldi lapszemle» c. új rovat is nyílt, melyben dr. Schmidt Mariská ismerteti élenken a külföldi nőnevelési irodalmat.

A *Polgári Iskolai Közlöny*, mely a 12. számtól kezdve Donszky Lukács szerkesztésében jelenik meg, élénk agitációt fejt ki a hét osztályú polgári iskola érdekében. Cikkei majd mind ezt a célt szolgálják, s az egyesületi programra, a hétosztályú polgári iskolára, a tanári címre, a polgári iskolai tanárképzés reformjára vonatkoznak.

A *Néptanítók Lapja* 36. számában Kovács Dezsőné ír «Petőfi a népiskolában» címmel érdekes cikket. Annál különösebb *Tomcsányiné Czuczrász Róza* cikke: A nyelvoktatás gyakorlatából. Mikor a cikk megjelent, nem értettük a célzatát. Azóta azonban a szerző kiadta magyar nyelvkönyveit s így most már világos, hogy az voltaképp reklám-cikk volt az ő tankönyvei mellett. A szerző nyelvoktatási gyakorlata abból áll, hogy meséket és tréfákat mond a gyermekek mulattatására s azután közbeszövi a legelvontabb nyelvtani tételeket, s azt véli, hogy ezzel a külső kapcsolattal már megoldotta a problémát. Ám ez még nem volna baj. A nagy baj az, hogy teljesen téves és hibás dolgokat tanít. Így pl. a következő nyelvfilozófiai fejtegetéseket adja a gyermekeknek: «Mikor beszélni kezdtek az emberek, első dolguk az volt, hogy minden tárgynak és minden embernek nevet adjanak, mert anélkül nem tudták egymást megérteni». Majd később így szól: «Nagyon fontos tehát, hogy ismerjük mindennek a nevét, mert a beszédben a fődolog a név, azért nevezik ezt főnévnek.» Aki-nek csak egy csekély nyelvtudományi képzettsége van, rögtön látja, mennyire téves ez a tanítás, milyen hibás fogalmakat ad a gyermeknek s milyen helytelen logikát plántál azokba a gyenge kis agyvelőkbe. Később így szól: «A tulajdonságok csak mellékesek, azért azok nevei melléknévek». Pedig dehogy mellékesek a tulajdonságok! Ellenkezőleg, nagyonis fontosak. Meg aztán nem is azért nevezik a melléknévet melléknévnék, mert a tulajdonságok mellékesek. Bizony, ha ilyen logikát gyökereztetnek meg az elemi iskolában, akkor nem csoda, ha a felnőttek is zavarosan gondolkodnak. Tomcsányiné jó hírnek örvendő tanítónő, s ime, ő is ilyeneket tanít. Ez mutatja, milyen rosszul áll népiskolánkban a magyar nyelvtanítás ügye.

A 38. számban Szabó Kálmán Magyarország földrajzának a tanításáról ír, s azt kívánja, hogy a térképrajzoltatás csak a lakóhely környékének ismertetésénél szerepeljen. A 40. számban dr. Imre Sándornak Apáczai Cseri Jánosról szóló cikke emelkedik ki. A 43. számtól kezdve a lapot *Benedek Elek* szerkeszti. Vele üde, friss szellem vult be a Néptanítók Lapjába s az újabb számok mind arról tanúskodnak, hogy a szerkesztőt irodalmi ízlés vezeti s az a törekvés, hogy a tanítóknak irodalmi becsű olvasmányokat nyújtson. A pædagogiai cikkek közül ki kell emelnünk Jancsó Benedek három közleményét: Az iskolán kívül eső közoktatásról a 43., 44. és 45. számban.

A *Család és Iskola* 14., 15. és 16. számában dr. Márki Sándor II. Piusról, a pædagogus pápáról ír érdekes életrajzot. A 15., 16. és 17. számban Heinrich Józsa egy francia szerzőnek, Thomas Félixnek a hazugságról írt tanulmányát ismerteti a Revue Pédagogique nyomán. A 17., 18. és 19. számban dr. Versényi György «Kazinczy és az iskola» címen ismerteti Kazinczy tanfelügyelői működését, Répay Dániel pedig minden számban hűségesen beszámol a külföldi pædagogiai mozgalmakról.

Wy.